

## เพศสภาพศึกษา (Gender Studies)

โดย ฉลาดชาย รมิตานนท์

ศูนย์สตรีศึกษา

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า “เพศสภาพ” (gender) ในความหมายของนักสตรีนิยมอเมริกัน-อังกฤษ ใช้คำนี้เพื่อบ่งบอกความแตกต่างระหว่าง “เพศ” (sex) กับ “เพศสภาพ” (gender) โดยมีนัยว่า เพศเป็นการจัดประเภทตามชีววิทยา ส่วนเพศสภาพนั้นเป็นประเภทที่ถูกสร้างขึ้นทางสังคม (socially constructed) แต่นักสตรีนิยมที่ได้รับอิทธิพลของจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis) ได้แย้งว่าทั้งอัตลักษณ์ทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ (sex and gender identity) ต่างเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดหรือแยกกันไม่ออกด้วยซ้ำไป (โปรดดูหัวข้อเรื่องเพศสภาพ)

อย่างไรก็ตาม เพศสภาพศึกษาที่ใช้กันในหมู่นักสตรีนิยมโลกตะวันตก และน่าจะนำมาใช้ในสังคมไทยด้วย เป็นความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงนัยของการกันเรื่องราวของผู้ชายออกซึ่งเป็นลักษณะที่บางคนคิดว่าคำว่า “สตรีศึกษา” มีลักษณะดังกล่าว นอกจากนี้ “เพศสภาพศึกษา” ยังพยายามมุ่งตรวจสอบความเคลื่อนไหว หรือพลวัตต่าง ๆ (dynamics) ของประสบการณ์และอัตลักษณ์ของทั้งผู้หญิงและผู้ชาย **อีเลน ไชวอลเตอร์** (Elaine Showalter) นักสตรีนิยมคนหนึ่งประกาศอย่างเปิดเผยว่าเธออยู่ข้างเพศสภาพศึกษามากกว่าสตรีศึกษา ในหนังสือของเธอที่ชื่อว่า *Speaking of Gender* ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1989 ซึ่งเธอเสนอเชิงโต้แย้งว่ายุคสมัยของลัทธิ “หญิงนิยม” (gynocentrism) ซึ่งหมายถึงการศึกษา (เฉพาะ) เรื่องราวและประสบการณ์ของผู้หญิงเท่านั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ถึงเวลาแล้วที่นักสตรีนิยมควรจะต้องอ่านเรื่องราวของผู้ชาย แต่ไม่ใช่ในฐานะที่มันเป็นเอกสารของลัทธิเพศนิยม (ชาย) และการรังเกียจवादกถ์เพศหญิง (misogyny) หากเป็นจารีกของเพศสภาพและการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศ (sexual difference) ไชวอลเตอร์ให้นิยามเพศสภาพศึกษาว่าควรเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ “ความเป็นชายชาติตรี” (masculinity) เช่นเดียวกับที่ศึกษา “ความเป็นกุลสตรี” (femininity) ซึ่งทั้งคู่ต่างก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างทางสังคมด้วยกันทั้งสิ้น

ความเห็นดังกล่าวข้างบนถูกโต้แย้งโดยนักสตรีนิยมด้วยกันอีกเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในหนังสือชื่อ *Feminism Without Women : Culture and Criticism in A “Postfeminist” Age* (1991) ทาเนีย โมเดสกี (Tania Modleski) อ้างว่าวิธีการศึกษาแบบเพศสภาพศึกษาอาจมีปัญหานั้น เพราะแอบแฝงการอนุমানหรือที่กักเอาเงียบ ๆ ว่า ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ

สภาพต่าง ๆ ไม่เป็นประเด็นความสำคัญอีกต่อไปแล้ว เธออ่านสภาพการณ์ว่าความสนใจใหม่ ๆ ต่อเรื่อง “เพศสภาพศึกษา” เป็นตัวอย่างหนึ่งของกระแสที่ได้จากกลุ่ม “หลังสตรีนิยม” ที่มีต่อสตรีนิยม ดังนั้น เธอจึงเตือนว่าการ “นำผู้ชายกลับมาสู่กลางเวที” เป็นอันตรายต่อการถกเถียงเชิงวิชาการในเรื่องการสร้างทางสังคมของเพศสภาพ สำหรับโมเดลสก็แล้วเธอเห็นว่า เพศสภาพศึกษาเป็นการวิถรณ์หรือตัดผู้หญิงออกจากเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะสร้างวาระ (agenda) ไต ๆ ที่วางรากฐานอยู่บนข้อเรียกร้องหรือข้อเสนอที่มาจากประสบการณ์เฉพาะของผู้หญิง (เช่นประสบการณ์ของผู้หญิงในเรื่องเพศหรือประเวณี การตั้งท้องและ ฯลฯ) และถ้าหากเป็นอย่างนี้ (คือไม่อนุญาตให้มีการศึกษาเรื่องราวของผู้หญิงในลักษณะที่มีผู้หญิงที่เป็นเพศทางชีววิทยาแล้ว เราก็อาจตกอยู่ในตำแหน่งที่พูดอะไรเกี่ยวกับผู้หญิงในด้านที่เป็น “ธรรมชาติ” (“essential” female nature) ไม่ได้เลย ณ ตำแหน่งนั้นอาจเป็นการขู่ให้ผู้หญิง “กลัว” จนไม่กล้าอ้าปากพูดอะไรที่กว้าง ๆ หรือมีข้อเรียกร้องทางการเมืองใด ๆ ในนามของกลุ่มคนที่เรียกว่า “ผู้หญิง” ได้เลย นี่คือนสิ่งที่เธอเห็นว่าเป็นอันตรายแฝงเร้นอยู่ในกระแสการใช้ “เพศสภาพศึกษา” แทน “สตรีศึกษา”